

– Det handler om å våge, tror jeg. Våge å være i smerten, i tausheten og i meningsløsheten. Da jeg forsto det, endret ting seg

Intervjuet: Kjell Erik Strømskag

Lykkelige tilfældigheter

Han viser meg først kontoret. Jeg må se det, for å få et inntrykk av ham, sier han. Rommet er overlesset med bøker. Han viser stolt frem samlingen av *Norsk Magasin for Lægevitenskapen*, som han fikk tak i på et antikvariat. På en hylle har han bilder av personer som betyr mye for ham, mennesker som ikke er her lenger. Som anestesilege og leder for palliativ enhet ved Molde sjukehus kommer Kjell Erik Strømskag ofte nær inn på døden. Han slutter aldri å undre seg over det eksistensielle.

– I det ene øyeblikket er mennesket med alt det innebærer, og så – knips – er det ikke her, så er det bare minner. Det slutter jeg aldri å undre meg over.

Strømskag arbeidet som pleiemedhjelper ved Kristiansund sykehus året etter gymnasen. Etter det var han ikke i tvil om at det var lege han ville bli. – Jeg bruker å si at det året som pleiemedhjelper, da jeg bar bekken og redde senger, er et av de viktigste i min faglige karriere. Jeg lærte så mye om kommunikasjon og det å møte pasienter.

Å øve seg på å dø

Kolleger fremhever Strømskags spesielle evne til å snakke med pasienter og pårørende i nød. Jeg spør ham hvordan han får til de vanskelige samtalen.

– Det handler om å våge, tror jeg. Våge å være i smerten, i tausheten og i meningsløsheten. Da jeg forsto det, og den dagen kan jeg tidfeste, endret ting seg. Det ble «enklere». Jeg ser at jeg er annerledes enn en del andre. En viktig faktor, tror jeg, er at jeg øver meg. Michel de Montaigne skrev for flere hundre år siden essayet *Om å øve seg*. Om å øve seg i å dø. I min jobb, med intensivpasienter, akutt skadede, palliasjon og internasjonalt arbeid, får man en veldig påminnelse om sin egen endelighet. Når man blir påminnet om døden så ofte, vet man at ikke bare er det min tur en gang i fremtiden, men at tidspunktet nærmer seg. Det å være der, reflektere rundt det, tore det og øve seg på det, tror jeg gjør at jeg kanskje er litt annerledes i slike situasjoner.

Det merkes at Strømskag er vant til å snakke om døden og vant til å tenke på døden. Han snakker om den stille og for midler ro. Jeg tror jeg forstår hva hans kolleger mener.

– Kommunikasjon er noe man må øve seg på. Arbeidsdagene er travle og sammensatte, men når jeg skal inn på et rom der det er en palliativ situasjon, pleier jeg å roe meg ned før jeg banker forsiktig på døren og går stille inn. Det er ren teknikk. Man gir inntrykk av at man har tid, og det er litt respekt i det. Og så har jeg en regel for meg selv. Jeg pleier å si at all informasjon er pasientens eiendom. «Det vi vet, det kan du få vite, dere få vite.»

– Men noen er sårbare for å få vite for mye?

– Ja. Det er opp til pasienten å bestemme hvor mye han vil vite. Vi opplever jo for eksempel at noen kreftpasienter ikke vil ha informasjon.

Strømskag mener åpenhet og informasjon er viktig, også når det er begått feil. – Jeg tror at hvis vi er ærlige og kommuniserer godt, godtar pasienter og pårørende mye. Ofte er vi lei oss hvis vi gjør feil, men tør ikke presentere smerten og ubehaget ved det. Ved å gjøre det, si at «jeg er oppriktig lei meg, her gikk noe galt, det skal ikke gå sånn», tror jeg at det blir lettere for pasienter og pårørende å gå videre.

Det indre rom

– I palliative situasjoner tror jeg det er viktig å vise litt av sin egen sårbarhet, uten å være påtrengende med det. Av og til er det så sterkt at man kan gråte i lag med pårørende eller pasient. Det er viktig å føle seg frem, fange opp hvor pasienten er, hva han har behov for. Vil han snakke om døden, eller vil han ikke det? Det de aller fleste vil snakke om, er jo livet som skal fortsette etterpå – uten dem. Da pleier jeg å sitere Olaf Bulls *Metope*: «Venn – hva tenker du på? Jeg tenker på kvelder som denne, uten mitt sinn mot ditt.» Smerten over å forlate livet og livet som skal fortsette, synes jeg går igjen hos dem som skal reise.

– Du bruker teatret til å diskutere med deg selv omkring eksistensielle spørsmål?

– Ja. Jeg bruker gjerne kunst og natur for å avreagere. Jeg tror det er den svenske forfatteren Kerstin Ekman som sier at «man har et indre rom som skal fylles med skapende undring». Det rommet blir til stadiet åpnet i jobben min. Kunst, teater, musikk, litteratur og natur er viktig for å fylle det rommet. Teater har vært en fascinasjon helt fra gymnastiden. Men det må være ordentlig teater. Det er når jeg blir puffet – beveget – at jeg får den skapende undringen. Av og til må det være litt ubehagelig, det får meg til å tenke. Kunstnerne driver jo med en del av det samme som oss – det eksistensielle, livet og døden, kjærligheten. De store ordene, de store tankene. Og det synes jeg ofte går igjen i disse palliative situasjonene – den sterke kjærligheten som kan være blant annet mellom ektefeller. Det blir så tydelig. Av og til må jeg si det direkte: «Jeg ser at dere er veldig glad i hverandre.»

Kontraster

Strømskag karakteriserer seg selv som en enkel gutt fra Smøla som har vært veldig heldig, grepet muligheter og gjort noen gode valg. – Det er en som har sagt at «tilfeldighetene er våre venner». For meg har mange tilfældigheter vært lykkelige tilfældigheter.

Han har en sammensatt bakgrunn: luftambulansetjeneste, internasjonalt engasjement, idrettsmedisin og forskning. Ved siden av full jobb har han tatt to doktorgrader (1–3), noe han selv pleier å kalle litt jåleri.

– Mange lurer på hvor du finner drivkraften?

– Jeg tror jeg stiller store krav til meg selv og er flink til å utnytte tiden. De gangene det har vært stille på vakt, har jeg skrevet mye. Det gjelder også helikoptervaktene på Dombås. Uansett hva slags forskning man driver med, enten det er anestesihistorie eller smertelindring, blir

Kjell Erik Strømskag

Født 5. februar 1952

- Cand.med. Universitetet i Tromsø 1981
- Spesialist i anestesi 1989
- Idrettslege NIMF 1994
- Dr.med. 1991
- Dr.philos. 2002
- Engasjement for Norsk Luftambulans 1987–99
- Nordisk spesialist i palliativ medisin 2005
- Professor II ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet 2006
- Oppdrag for Røde Kors, Norsk Folkehjelp, Leger Uten Grenser og Afghani-stankomiteen

Foto Siri Lunde

engasjementet, entusiasmen og pasjonen en veldig drivkraft. Den driver deg videre, også de dagene det er tungt og kjedelig. Man er på leting etter noe, leser noe og plutselig ser man en sammenheng. Det er tilfredsstillende. Jeg oppfatter ikke meg selv som forsker, men jeg har fått drive med forskning. Erfaringen fra forskning, publisering og lesing av litteratur har vært meget verdifull, nesten uvurderlig. Ikke minst i beslutningsprosesser. Man lærer seg å tenke logisk og sortere bort det som er uvesentlig.

Katastrofer og krig

Strømskag har flere ganger bidratt som lege i krigs- og katastrofeområder.

– Det er også en tilfeldighet, eller kanskje mer et valg. Anestesifaget ga meg muligheter. Første gangen var i 1989 i Afghanistan med Leger Uten Grenser og Afghani-stankomiteen, som begge hadde tatt klart parti for geriljaen. Vi var tre nordmenn sammen med geriljasoldatene. Utkledd som afghanere og med franske pass ble vi smuglet gjennom det legendariske Khyberpasset. Jeg så jo aldri ut som afghaner. På alle kontrollstasjoner lurte de på hvem jeg – den tullingen der – var. Hva gjorde han smølaværingen der? Det var krig – fronter som skjøt mot hverandre. Vi opprettet en førstelinjeklinikk så nær fronten som mulig, fordi det var langt til sykehus. Det raste inn med skadede. Vi stabiliserte, gjorde enkel kirurgi, ga dem antibiotika og væske og sendte dem videre.

Etter tsunamien i romjulen 2004 var Strømskag i Banda Aceh i Indonesia.

– Ødeleggelsene og tapene var helt ufattelige. Dem man var i nærheten av, hadde mistet alt. Da ble det på en måte nok. Jeg orket ikke mer, ville hjem.

– Har du vært redd for at det skal skje noe med deg?

– Kanskje. Et par ganger. Det er klart at disse krigshandlingene, kanskje spesielt på den første turen, har vært skumle.

– Tenker du mye på det?

– Nei. Det er det mange som spør meg om. Jeg har klart å bearbeide det. Men jeg tror det har gjort noe med meg. Av og til lurer jeg på hvorfor jeg er så fascinert av døden – hvorfor jeg hele tiden oppsøker den. Det er klart at innimellom er det en smerte ved det, som når pasienter som jeg har vært nær over lang tid går bort.

Et fristed

Oppi alt alvoret og alt det tragiske har fotballen vært en god arena. Strømskag har vært lege for Molde Fotballklubb mer eller mindre siden 1981. Han trekker paralleller mellom det internasjonale arbeidet og fotballen – det å sette sammen et lag.

– Man kjenner kanskje ikke hverandre, og så blir det et lagspill ut av det. Med felles mål. Fotballen har vært både faglig nyttig og et fristed. Kameratskapet i prestasjonsgruppen er veldig viktig.

– Du driver med så mye forskjellig. Er det noen fellesnevner?

– Det som både fotballen og det internasjonale arbeidet har lært meg, er å tilpasse meg i grupper. Jeg tror det er nyttig for oss leger og for mennesker i det store og hele å tilpasse seg nye settinger. Å være «fotballlege» er jo på mange måter luksusmedisin, i hvert fall i forhold til mye av det andre jeg har gjort. Man klarer ikke å komme fra Afghanistan og tilbake hit hvis man ikke tilpasser seg og definerer det som to verdener.

Livet forstås baklengs

I sin bok om anestesiens historie beskriver Strømskag fagets fire søyler: anestesi, intensivmedisin, akuttmedisin og smertelindring (3). Jeg spør ham hva han ser som de største utfordringene i faget.

– Jeg tror blant annet det er å holde faget samlet, som ett fag. Det samme gjelder det palliative faget. Her håper jeg i tillegg at den sterke faglige og vitenskapelige utviklingen fortsetter slik blant annet fagmiljøet i Trondheim har vært en sterk eksponent for. Videre er relasjoner til pasient og pårø-

rende viktig, spesielt i de delene av faget som krever nærhet.

Han karakteriserer anestesi og palliasjonen som fag etter sitt hjerte. – Jeg får brukt meg. Og det som jeg etter hvert forsto, var at anestesi-faget ga meg mulighet til nærhet, særlig i eksistensielle situasjoner. Det å møte mennesker, kanskje spesielt i disse situasjonene, er et kjempeprivilegium. Og tar man seg tid og er interessert, er det noe spesielt og tiltalende og spennende med alle – uten unntak. Jeg har vært heldig med valgene mine og ikke minst med yrket mitt. Det forsto jeg ikke tidligere. Som Søren Kierkegaard sier: «Livet leves forlengs, men forstås baklengs.»

Siri Lunde

siri.lunde@legeforeningen.no
Tidsskriftet

Litteratur

1. Strømskag KE. Interpleural regional analgesia: clinical and experimental aspects. Doktoravhandling. Oslo: Universitetet i Oslo, 1991.
2. Strømskag KE. Innledning til: Et fag på søyler. Anestesiens historie i Norge. Del av doktoravhandling. Oslo: Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin, Universitetet i Oslo, 2002.
3. Strømskag KE. Et fag på søyler. Anestesiens historie i Norge. Oslo: Tano Aschehoug, 1999.